

Rzeszów, dnia 31 marca 2025 r.

dr Rafał Łukasiewicz

Opinia prawna pt.

Opracowanie propozycji wprowadzenia do prawa polskiego instytucji przysposobienia osób pełnoletnich uwzględniającej zarys przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wraz z uzasadnieniem

1. Wstęp

Celem niniejszej Opinii jest **przedstawienie propozycji wprowadzenia do prawa polskiego instytucji przysposobienia osób pełnoletnich**. Opinia nawiązuje do toczącej się w ramach Zespołu problemowego do spraw rodzicielstwa i faktycznej pieczy nad dziećmi Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego dyskusji dotyczącej zasadności oraz ewentualnego kształtu rozwiązań normatywnych w tym zakresie. **Zwrócić należy uwagę, że przysposobienie osób pełnoletnich jest dopuszczalne w wielu europejskich systemach prawnych** (Austria, Belgia, Czechy, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Niemcy, Rumunia, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Ukraina, Włochy). Z perspektywy prawa polskiego szczególnie interesującym przykładem jest ustawodawstwo czeskie, w którym w 2014 roku, po ponad sześćdziesięciu latach, ponownie weszły w życie regulacje dopuszczające przysposobienie osób pełnoletnich. **We wszystkich tych państwach przysposobienie osoby pełnoletniej ma służyć przede wszystkim powstaniu stosunku przysposobienia między osobami, które łączy więź o charakterze niemajątkowym właściwa dla relacji rodzic - dziecko**. Rozwiązania prawne dotyczące przysposobienia osób pełnoletnich różnią się jednak zasadniczo między poszczególnymi systemami prawnymi, zarówno co do sposobu ujęcia podstawowych przesłanek dopuszczalności takich przysposobień, jak i szczegółowości regulacji. W różny sposób dąży się także do wyeliminowania zagrożeń związanych z przysposobieniem osób pełnoletnich – przez takie sformułowanie przepisów, aby je zminimalizować, jak również przez działalność orzeczniczą, uwzględniającą niemajątkowy charakter przysposobienia pełnoletniego.

W odpowiednich częściach niniejszej Opinii znajdują się odniesienia do obcych rozwiązań w kontekście przedstawionych propozycji. W tym zakresie, wykorzystano wyniki badań prawno-porównawczych opublikowanych w sporządzonym przeze mnie na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości raporcie zatytułowanym *Dopuszczalność przysposobienia osoby pełnoletniej w ustawodawstwie krajów europejskich* (https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2023/02/IWS_Lukasiewicz-R._Dopuszczalnosc-przysposobienia-osoby-peelnoletniej-w-ustawodawstwie-krajow-europejskich.pdf).

Podkreślić wypada, że przysposobienie osób pełnoletnich powinno służyć ujęciu w ramy prawne faktycznie istniejącej więzi właściwej dla stosunków jak między rodzicami a dziećmi. Główne motywacje powinny mieć wobec tego naturę niemajątkową, a pewne konsekwencje o charakterze majątkowym stanowić powinny skutek dążenia do nadania prawnego znaczenia istniejącej więzi emocjonalnej (np. ukształtowanie kwestii spadkowych między osobami, które łączy więź jak między rodzicami a dziećmi). **Do typowych okoliczności, w których współcześnie zastosowanie znajduje przysposobienie osób pełnoletnich należy zaliczyć: przysposobienie osoby pełnoletniej przez osoby uprzednio sprawujące względem niej pieczę zastępczą, przysposobienie pełnoletniej osoby wymagającej opieki przez opiekuna, czy przysposobienie pasierba.** Przyjęciu rozwiązań dopuszczających przysposobienie osób pełnoletnich mogą jednak towarzyszyć także próby wykorzystania tej konstrukcji normatywnej do innych celów, w szczególności, ominięcia przepisów podatkowych, stworzenia prawnej relacji między osobami tej samej płci, czy przekazania przedsiębiorstwa rodzinnego. Z tych przyczyn rozwiązania dopuszczające przysposobienie osób pełnoletnich muszą być skonstruowane w sposób wyważony – z jednej strony czynić zadość istotnym społecznym potrzebom, z drugiej zaś, normować tę problematykę ze świadomością potencjalnych zagrożeń.

Postulaty przyjęcia rozwiązań normatywnych dotyczących przysposobienia osób pełnoletnich pojawiają się w przestrzeni publicznej od pewnego czasu. **Potrzebę taką dostrzegł już Rzecznik Praw Obywatelskich** (wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 grudnia 2019 r. w sprawie adopcji osób dorosłych, IV.7023.11.2019.MK), **jest ona także podnoszona w doktrynie** (R. Łukasiewicz, *Dopuszczalność...*, *op. cit.*, Warszawa 2022; M. Rzewuska, *Przysposobienie osoby pełnoletniej – postulaty de lege ferenda*, *Ius Novum* 3/2022) **oraz przez media, które przedstawiają wiele stanów faktycznych, w których przysposobienie osoby pełnoletniej byłoby uzasadnione i nie rodziło żadnych wątpliwości co do intencji zaangażowanych podmiotów**

(np. M. Suchodolska, *Chcę być waszym dorosłym dzieckiem. W Polsce adopcja osoby pełnoletniej jest niemożliwa. Nawet niepełnosprawnej*, 15 listopada 2019, źródło: <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1439732,adopcja-osob-pelnoletnich-niepelnosprawnych-w-polsce.html>).

W debacie dotyczącej wprowadzenia do polskiego systemu prawnego przysposobienia osób pełnoletnich w naturalny sposób pojawić się mogą sugestie o powrocie do rozwiązań umożliwiających stosowanie tej instytucji w celach majątkowych. Przysposobienie osób pełnoletnich rzeczywiście ma długą tradycję, w głównej mierze związaną z dążeniem do realizacji celów niezwiązanych z realizacją zasady dobra dziecka. W prawie polskim przysposobienie osoby pełnoletniej było dopuszczalne jeszcze w okresie obowiązywania dekretu z dnia 22 stycznia 1946 r. - Prawo rodzinne (Dz.U. 1946 nr 6 poz. 52), w kolejnych aktach normatywnych regulujących prawo rodzinne tego rodzaju rozwiązania nie przewidziano (ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. Kodeks rodzinny, Dz.U. 1950 nr 34 poz. 308, ze zm.; ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz.U. 2023 poz. 2809, dalej: KRO). Było to związane intensyfikacją ochrony dobra małoletnich dzieci. Uznano, że instytucja przysposobienia nie powinna służyć celom majątkowym, które często leżały u podstaw przysposobienia osób pełnoletnich. Współcześnie dopuszczenie jednak takiej możliwości ma swoje podstawy w woli nadania odpowiedniej rangi normatywnej faktycznie istniejącym więziom emocjonalnym. **W niniejszej Opinii przyjęto stanowisko, zgodnie z którym prawo polskie powinno przewidywać możliwość przysposobienia osób pełnoletnich. Stosowanie w tym zakresie metody *wszystko albo nic*, nie odpowiada potrzebom społecznym oraz różnorodności stanów faktycznych, w których przysposobienie osoby pełnoletniej może być ze względów aksjologicznych trudne do zakwestionowania.** Z tego względu należy uznać, że prawo polskie powinno w pewnych, zasługujących na uwzględnienie przypadkach, dopuszczać przysposobienie osób pełnoletnich.

Zakres analizy ograniczono przy tym do zaproponowania ogólnych założeń unormowania tej instytucji w KRO. Proponowane w poszczególnych punktach rozwiązania poprzedzone są zwięzłym uzasadnieniem założeń danej propozycji. Pominęto przy tym ewentualne zmiany w innych aktach normatywnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1568 ze zm.), czy ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1378 ze zm.). Jedynie w odniesieniu do podstawowych przesłanek przysposobienia (pozytywnych i negatywnych)

podjęto próbę sformułowania brzmienia przepisu. W każdym jednak przypadku przedstawione propozycje stanowią jedynie wskazanie potencjalnego kierunku prac nad rozwiązaniami prawnymi, które mogą wymagać dopracowania. W pewnych sytuacjach – co zasygnalizowano w dalszej części niniejszej Opinii – sformułowanie dokładnych regulacji na tym etapie nie jest możliwe. Niejednokrotnie bowiem równolegle dyskutowane lub projektowane są zmiany, które mogłyby prowadzić również do konieczności uwzględnienia ich w obrębie przysposobienia osób pełnoletnich. Przysposobienie osób pełnoletnich uwidacznia także niektóre problemy, które nie są dostrzegalne tak silnie w odniesieniu do innych instytucji, choć również pojawiają się w ich kontekście (zob. uwagi dotyczące nazwiska).

Uprzedzając uwagi dotyczące konkretnych propozycji można przyjąć, że przepisy dotyczące przysposobienia osób pełnoletnich powinny być odpowiednio wyodrębnione. Można postulować dodanie do Tytułu II, Działu II Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dwóch Rozdziałów. Rozdział I obejmowałby dotychczasowe przepisy dotyczące przysposobienia i zatytułowany byłby „Przysposobienie osób małoletnich”, zaś Rozdział II obejmowałby nowe przepisy dotyczące przysposobienia osób pełnoletnich i byłby zatytułowany „Przysposobienie osób pełnoletnich”. Przyjęta systematyka sprawiałaby, że instytucja przysposobienia osób pełnoletnich unormowana byłaby w art. 127¹ i nast. KRO. Takie zmiany wymagałyby też nowelizacji art. 114 KRO, który wprowadza zasadę małoletności przysposabianego, a jako jedyny wyjątek przewiduje przysposobienie pełnoletniego, gdy wniosek o przysposobienie został złożony jeszcze w okresie jego małoletności.

2. Podstawowe przesłanki przysposobienia osób pełnoletnich

Przysposobienie osób pełnoletnich jest dopuszczalne w wielu europejskich systemach prawnych. Podjęcie próby sformułowania podstawowych przesłanek w tym zakresie wypada poprzedzić zwięzłym przedstawieniem dorobku ustawodawczego tych państw, w których takie rozwiązania obowiązują. Można wskazać na **systemy prawne, w których podstawowe przesłanki przysposobienia pełnoletnich opierają się na zwrotach niedookreślonych**, np. istnieją „uzasadnione przyczyny” (Belgia), czy przysposobienie jest „moralnie uzasadnione” (Niemcy). W niektórych ustawodawstwach *expressis verbis* wskazano na **wymóg istnienia relacji takich jak między rodzicem a dzieckiem** (np. Austria, Finlandia, Niemcy), **pozostawania przez przysposabianego pod pieczę przysposabiającego** (np. Finlandia, Hiszpania, Rumunia) **lub wspólnego zamieszkiwania** (np. Austria, Hiszpania), jak również

pełnienie przez przysposabiającego funkcji pieczy zastępczej (np. Hiszpania, Grecja). Czasami wskazuje się także **minimalny okres wspólnego zamieszkiwania** (np. Austria, Hiszpania), czy **obowiązek udzielania sobie wzajemnie wsparcia** (np. Austria). Przepisy wskazują też niekiedy bezpośrednio na **adopcje przez krewnych lub powinowatych** (np. Grecja). W niektórych ustawodawstwach przewidziano **szczegółowe wyliczenie przypadków, w których przysposobienie osób pełnoletnich jest dopuszczalne**. Przykładowo, w prawie szwajcarskim osoba pełnoletnia może zostać przysposobiona, jeżeli: 1) stale potrzebuje pomocy ze względów fizycznych, psychicznych lub psychologicznych, a przysposabiający opiekowali się nią przez co najmniej rok; 2) przysposabiający sprawowali nad nią opiekę i wychowanie przez co najmniej rok w okresie jej małoletności; 3) istnieją inne ważne powody i mieszkała ona w tym samym gospodarstwie domowym z przysposabiającymi przez co najmniej rok. Czasami też ustawodawca umożliwia dalej idące skutki (zbliżone do adopcji pełnej) tylko w ściśle określonych przypadkach, np. przysposobienie rodzeństwa przysposobianego; sprawowanie pieczy w okresie małoletności; przysposobienie pasierba; złożenie wniosku o przysposobienie w okresie małoletności (Czechy, Niemcy). Powyższe uwagi mogą prowadzić do refleksji, że współcześnie przysposobienie osób pełnoletnich nie ma charakteru majątkowego, służy zaś powstaniu prawnej relacji – rodzic dziecko pomiędzy osobami, które wiąże faktyczna, ustabilizowana relacja tej natury.

Przyjmując za zasadne wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji przysposobienia osób pełnoletnich warto przytoczyć zgłaszane już propozycje. Należy zauważyć, że „W opinii Rzecznika [Praw Obywatelskich, dop. RŁ] idea rozszerzenia instytucji przysposobienia w szczególnych wypadkach na osoby pełnoletnie warta jest rozważenia. Przy tym, w opinii Rzecznika, niekoniecznie zasadne byłoby wykreślenie przymiotnika *małoletnia* w przepisie § 1 artykułu 114 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Możliwe jest również rozważenie dodania regulacji specjalnej, w myśl której **w wyjątkowych okolicznościach przysposobić można osobę pełnoletnią, jeśli przemawiają za tym zasady współżycia społecznego**” (Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 grudnia 2019 r. w sprawie adopcji osób dorosłych, IV.7023.11.2019.MK, s. 2, podkreślenie: RŁ). Rzecznik Praw Obywatelskich w swojej propozycji nawiązał więc do rozwiązań prawnych tych systemów normatywnych, które odwołują się do zwrotów niedookreślonych (w tym przypadku klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego). Propozycje w tym zakresie zgłoszono także w doktrynie. Magdalena Rzewuska uważa, że właściwe byłoby „wprowadzenie takich regulacji, które: **dopuszczałyby adopcję osoby**

dorosłej w szczególnych przypadkach, kiedy przemawiałaby za tym klauzula generalna zasad współżycia społecznego; obligowałyby sąd do każdorazowego zbadania, czy między stronami stosunku przysposobienia zaistniała **relacja typowa dla tej istniejącej między rodzicami a dziećmi;** nakazywałyby sądowi każdorazowe zbadanie, czy przysposobienie będzie pozostawało **w najlepszym interesie adoptowanego, adoptującego oraz w interesie społecznym;** eliminowałyby możliwość przysposobienia w sytuacji, gdyby okazało się, że orzeczenie takiej adopcji pozostawać będzie **w sprzeczności z naczelnymi interesami dzieci osoby adoptowanej bądź adoptującej;** traktowałyby o **skutkach przysposobienia osoby pełnoletniej na wzór niemieckich regulacji § 1770 i § 1772 BGB** [dotyczą możliwości orzeczenia przysposobienia niepełnego albo pełnego, dop. RŁ].” (M. Rzewuska, *Przysposobienie, op. cit.*, s. 59, podkreślenia: RŁ). Każde z zaproponowanych rozwiązań pozwalałoby na zaspokojenie tych potrzeb, którym ma służyć instytucja przysposobienia osób pełnoletnich. Można jednak podjąć próbę poszukiwania takiego brzmienia przepisu normującego podstawowe przesłanki przysposobienia osób pełnoletnich, który nawiązywałby do już stosowanej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym terminologii.

Inspirację dla przepisu dopuszczającego przysposobienie osób pełnoletnich może stanowić art. 117 § 3 KRO, zgodnie z którym „po śmierci przysposabiającego orzeczenie o przysposobieniu może być wydane wyjątkowo, jeżeli z żądaniem przysposobienia wystąpili oboje małżonkowie, jeden z nich zmarł po wszczęciu postępowania, a drugi żądanie przysposobienia wspólnie przez małżonków podtrzymuje oraz gdy przez dłuższy czas przed wszczęciem postępowania przysposabiany pozostawał pod pieczęć wnioskodawców lub tylko zmarłego wnioskodawcy i między stronami powstała więź jak między rodzicami a dzieckiem”. Przepis ten stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 117 § 2 KRO, zgodnie z którą „orzeczenie nie może być wydane po śmierci przysposabiającego lub osoby, która ma być przysposobiona”. Analogicznie – przysposobienie osób pełnoletnich stanowiłoby wyjątek od zasady przysposobienia osób małoletnich wyrażonej w art. 114 § 1 KRO. Opierając się na tym przepisie można wprowadzić pewne modyfikacje. Wydaje się, że zbędne jest podkreślenie, że pozostawanie pod pieczęć przysposabiającego ma miejsce „przed wszczęciem postępowania” (co wydaje się oczywiste) oraz zastanowić się nad zastąpieniem zwrotu „między rodzicami a dzieckiem” zwrotem „między rodzicami a dziećmi”, który został użyty w art. 121 § KRO. Wydaje się, że zwrot ten w lepszym stopniu oddaje *ratio legis* przepisu, w którym chodzi o to, aby więź była typowa dla tej, która zwykle występuje między rodzicami a dziećmi.

Po pierwsze, przepis dopuszczający przysposobienie osób pełnoletnich powinien wprowadzać **wymóg równoczesnego nawiązania między przysposabiającym a przysposabianym więzi jak między rodzicami a dziećmi oraz pozostawania przez przysposabianego przez dłuższy czas pod pieczęą przysposabiającego**. Spełnienie obu tych przesłanek obejmuje najbardziej typowe przypadki przysposobienia osób pełnoletnich, które są akceptowane przez te porządki prawne, które dopuszczają ten rodzaj adopcji: przysposobienie osoby pełnoletniej przez osoby, które sprawowały nad nią pieczę zastępczą, przysposobienie osoby wymagającej opieki przez opiekuna, czy przysposobienie pasierba. **Kumulatywne spełnienie ww. przesłanek minimalizuje możliwość wykorzystania instytucji przysposobienia pełnoletniego do osiągnięcia celów niezwiązanych z legalizacją istniejącej więzi emocjonalnej między przysposabiającym a przysposabianym (w tym doraźnych celów np. podatkowych)**, gdyż wymóg pozostawania przez dłuższy czas pod pieczęą przysposabiającego sam w sobie wskazuje na trwałość istniejącej relacji. Przesłanka ta nie powinna obejmować wyłącznie sytuacji pozostawania przez dłuższy pod pieczęą przysposabiającego w okresie małoletności, bowiem np. w odniesieniu do osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie opiekun mógł sprawować tę pieczę w okresie pełnoletności. Można także wyobrazić sobie sytuacje, w których ze względu na stan zdrowia przysposabianego o powstałej więzi świadczy przede wszystkim zachowanie przysposabiającego, a nie wzajemne zachowanie przyszłych stron stosunku przysposobienia. Zasygnalizowaną już zaletą tej propozycji jest jej sformułowanie w sposób zbliżony do już istniejącego w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym przepisu (art. 117 § 3 KRO), co z perspektywy systemowej zdaje się być dodatkowym argumentem za taką redakcją przepisu (R. Łukasiewicz, *Dopuszczalność...*, *op. cit.*, s. 32).

Po drugie, wydaje się jednak, że **uzasadnione jest dopuszczenie przysposobienia osoby pełnoletniej także wówczas, gdy między stronami powstała więź jak między rodzicami a dziećmi, ale przysposabiany nie pozostawał w ogóle pod pieczęą przysposabiającego lub pozostawał pod nią krótko**. **Dopuszczalność przysposobienia osób pełnoletnich w takich przypadkach powinno być możliwe tylko, gdy przemawiają za tym szczególne okoliczności**. Wyobrazić można sobie różne sytuacje, w których między przysposabiającym a przysposabianym istnieje więź jak między rodzicami a dziećmi, ale przysposabiany nie pozostawał pod pieczęą przysposabiającego. Przykładowo, matka przysposabianego może wyjść za mąż już po osiągnięciu pełnoletności przez swojego syna (zwłaszcza, gdy urodził się on, gdy była młoda), założyć rodzinę z mężem i mieć z nim dzieci. Przez lata może między ojcem a pasierbem nawiązać się bliska relacja, jak między ojcem i synem, zwłaszcza gdy

przysposabiany nigdy nie miał relacji ze swoim ojcem, np. w związku z pozbawieniem władzy rodzicielskiej i zakazem kontaktów. Podobnie może być w przypadku, gdy rodzice zastępczy adoptują dzieci, które trafiły do nich w okresie małoletności i chcą adoptować także ich rodzeństwo, na przykład pełnoletniego brata, który nigdy nie był pod ich pieczę, ale przez wiele lat wytworzyła się między nimi relacja jak między rodzicami a dziećmi, wynikająca z tego, że rodzice zastępczy traktowali rodzeństwo małoletnie i pełnoletnie jak członków swojej rodziny. Podkreślić należy jednak, że o ile przysposobienie osób pełnoletnich stanowiłoby wyjątek od zasady, że przysposobienie dotyczy osób małoletnich, o tyle orzeczenie przysposobienia osoby pełnoletniej przy braku spełnienia przesłanki pozostawania przez dłuższy czas pod pieczę przysposabiającego stanowiłoby wyjątek dopuszczalny tylko, jeżeli przemawiają za tym szczególne okoliczności. W każdym jednak wypadku byłoby wymagane wykazanie istniejącej więzi jak między rodzicami a dziećmi.

Po trzecie, **normy prawne dopuszczające przysposobienie osób pełnoletnich powinny odwoływać się także do klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego**, co jest charakterystyczne dla niektórych europejskich systemów prawnych oraz znajduje odzwierciedlenie zarówno w propozycji Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i Magdaleny Rzewuskiej. Wydaje się uzasadnione *expressis verbis* uznanie za przesłankę negatywną także uzasadnionych interesów rodziców przysposabianego (np. Czechy), w szczególności wobec braku istnienia przesłanki ich zgody na przysposobienie (patrz: punkt 5). Samo istnienie więzi jak między rodzicami a dziećmi na linii przysposabiający - przysposabiany nie zawsze będzie świadczyć o braku takiej relacji między dzieckiem a jego rodzicem, a okoliczności mogą wskazywać, że prawnie relewantna relacja pokrewieństwa jest w danych okolicznościach godna ochrony (np. gdy przysposabiany w dorosłości zerwał kontakt z ojcem biologicznym, który w miarę możliwości dokładał starań w jego wychowanie). Zasygnalizować należy także, że niektóre systemy prawne uwzględniają *expressis verbis* brak sprzeczności przysposobienia z interesem zstępnych przysposabiającego lub przysposobionego (np. Czechy, Niemcy). Wydaje się, że uwzględnienie interesów tych podmiotów, jako przesłanki przysposobienia osoby pełnoletniej nie jest w każdym przypadku niezbędne. Przysposobienie takie służyłoby przecież powstaniu relacji prawnej między osobami, które łączy więź emocjonalna jak między rodzicami i dziećmi. Nie oznacza to jednak, że niezasadne byłoby wysłuchanie takich podmiotów w toku postępowania w sprawie o przysposobienie w celu weryfikacji, że przysposobienie nie będzie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Należy także zauważyć, że rozstrzygnięcie w tej mierze może być uzasadnione kierunkiem zmian przesłanek

przysposobienia osób pełnoletnich. W art. 90 projektu Kodeksu Rodzinno-Rzeczni Praw Dziecka z 2018 roku wskazano, że „Sąd orzeka adopcję po wysłuchaniu dziecka biologicznego adoptującego. Adopcja nie może naruszać dobra dziecka biologicznego adoptującego”. Choć przepis ten dotyczyłby przysposobienia małoletnich, mógłby również wpływać na regulacje dotyczące przysposobienia osób pełnoletnich. Nawiązanie do propozycji RPD jest istotne w szczególności wobec okoliczności, że do zadań Zespołu problemowego do spraw prac systemowych nad nowym Kodeksem rodzinnym Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinne należy m.in. analiza projektu Kodeksu rodzinnego RPD). Niektóre systemy prawne przewidują także uwzględnienie interesów zstępnych przysposabianego w wyższym stopniu. W prawie czeskim przysposobienie pociąga za sobą skutki prawne zarówno dla osoby przysposobionej, jak i jej zstępnych, jeżeli urodzili się później. W przypadku zstępnych urodzonych wcześniej przysposobienie wywołuje skutki prawne wyłącznie wówczas, gdy wyrazili oni zgodę na przysposobienie.

Mając na uwadze powyższe, można zaproponować następujące brzmienie podstawowego przepisu regulującego przysposobienie osób pełnoletnich. W paragrafie pierwszym powinny zostać wskazane przesłanki pozytywne. Przepis mógłby brzmieć następująco: *Przysposobienie osoby pełnoletniej jest dopuszczalne, jeżeli między przysposabiającym a przysposabianym powstała więź jak między rodzicami a dziećmi, a ponadto przysposabiany przez dłuższy czas pozostawał pod pieczęcią przysposabiającego lub przemawiają za tym szczególne okoliczności.* W paragrafie drugim można byłoby zaś wskazać na przesłankę negatywną przysposobienia osoby pełnoletniej, wraz z przykładowym wskazaniem najbardziej typowego jej przykładu: *Przysposobienie osoby pełnoletniej nie jest dopuszczalne, jeżeli byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, w szczególności naruszałoby uzasadnione interesy rodziców przysposabianego.*

Takie brzmienie przepisu zgodne jest z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie "Zasad techniki prawodawczej" (t.j. Dz.U. 2016 poz. 283), w szczególności z § 5, zgodnie z którym „Przepisy ustawy redaguje się zwięźle i syntetycznie, unikając nadmiernej szczegółowości, a zarazem w sposób, w jaki opisuje się typowe sytuacje występujące w dziedzinie spraw regulowanych tą ustawą” oraz § 9, zgodnie z którym „w ustawie należy posługiwać się określeniami, które zostały użyte w ustawie podstawowej dla danej dziedziny spraw, w szczególności w ustawie określonej jako *kodeks* lub *prawo*”. Przepis ten, w przeciwieństwie do regulacji niektórych innych systemów prawnych, nie wprowadzałby

katalogu sytuacji, w których może dojść do przysposobienia osoby pełnoletniej. Zawierałby jednak określenie takich przesłanek, które pozwalają wyinterpretować najbardziej typowe przypadki, w których przysposobienie byłoby uzasadnione. W przepisie, jak już wskazano, użyte byłyby również zwroty, które pojawiają się już w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Wskazanie w przepisie klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego ma swoją podstawę w § 155 ust. 1 ww. rozporządzenia, zgodnie z którym „jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia elastyczności tekstu aktu normatywnego, można posłużyć się określeniami nieostrymi, klauzulami generalnymi albo wyznaczyć nieprzekraczalne dolne lub górne granice swobody rozstrzygnięcia”. Mnogość stanów faktycznych oraz możliwość krzyżowania się interesów różnych podmiotów wymaga elastyczności regulacji dotyczących przysposobienia osób pełnoletnich.

3. Odpowiednie stosowanie przepisów o przysposobieniu osób małoletnich

Prawo polskie przewiduje szereg regulacji dotyczących przysposobienia osoby małoletniej. Jedne z nich mogłyby mieć zastosowanie względem przysposobienia osób pełnoletnich, inne wymagałyby korekt, pozostałe zaś z oczywistych względów nie byłyby stosowane w odniesieniu do analizowanych przypadków. Często nie będzie budzić najmniejszych wątpliwości to, że pewne przepisy dotyczące przysposobienia osób małoletnich nie miałyby zastosowania do przysposobienia osób pełnoletnich (np. skutek w postaci powstania władzy rodzicielskiej, przesłanka posiadania przez przysposabiającego opinii kwalifikacyjnej oraz świadectwa ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny itp.). Od niektórych przepisów dotyczących przysposobienia osób małoletnich można byłoby uczynić wyjątki ujęte w rozdziale II, poświęconym przysposobieniu osób pełnoletnich (np. w zakresie zgody rodziców, czy nazwiska przysposabianego). Niektóre regulacje zaś można byłoby stosować również do przysposobienia osób pełnoletnich (np. wymóg odpowiedniej różnicy wieku). Wobec powyższego, można byłoby kwestię te unormować w ten sposób, że **z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych do przysposobienia osoby pełnoletniej stosowałoby się odpowiednio przepisy o przysposobieniu osoby małoletniej.**

4. Zgoda lub wysłuchanie pełnoletniego przysposobianego, który nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych

Przysposobienie osób pełnoletnich mogłoby dotyczyć także osób, które nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych. Uwagi dotyczące pozycji osób ubezwłasnowolnionych całkowicie lub częściowo należy poprzedzić stwierdzeniem, że w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace dotyczące nowelizacji prawa w kierunku zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej modelem wspieranego podejmowania decyzji (patrz: Opinia Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego w sprawie projektu zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej modelami wspieranego podejmowania decyzji). **W chwili pisania niniejszej Opinii nie można mieć pewności, czy zmiany zostaną wprowadzone, a jeśli tak, to jaki będzie ich kształt.** Założeniem projektowanych zmian jest przyjęcie rozwiązań normatywnych, zgodnie z którymi brak zdolności do czynności prawnych odnosić się będzie wyłącznie do kryterium wieku, a w porządku prawnym nie będzie pojęcia „osoby ubezwłasnowolnionej” (Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, numer projektu: UD80). Poniżej zaprezentowana propozycja może wobec tego niedługim czasie wymagać korekty.

Przede wszystkim **przysposobienie osoby pełnoletniej, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych powinna być dopuszczalna wyłącznie, jeżeli dobro tej osoby tego wymaga.** Wiąże się to z koniecznością przyjęcia zbliżonej ochrony takich osób, do tej, która jest udzielana małoletnim. Sytuacja osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej częściowo podobna jest do pozycji małoletniego, który ukończył lat trzynaście, co może prowadzić do podobnych wniosków w zakresie wymogu zgody takiej osoby na przysposobienie (por. art. 118 § 1 KRO). Wobec tego można byłoby przyjąć, że **do przysposobienia osoby pełnoletniej potrzebna jest zgoda przysposobianego, jeżeli ma on ograniczoną zdolność do czynności prawnych.** Jeżeli osoba pełnoletnia, która ma być przysposobiona byłaby zarazem osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie, jej sytuacja z punktu widzenia cywilistycznego jest zbliżona do małoletniego, który nie ukończył lat trzynastu, wobec tego uzasadnione może wydawać się stosowanie analogicznych rozwiązań, jak w przypadku małoletnich, którzy nie ukończyli lat trzynastu. A zatem przepis mógłby przewidywać, że **sąd opiekuńczy powinien wysłuchać pełnoletniego przysposobianego, który nie ma zdolności do czynności prawnych, jeżeli może on pojąć znaczenie przysposobienia (por. art. 118 § 2 KRO).** Można natomiast mieć wątpliwości, czy wyjątki od uzyskania zgody i wysłuchania, o których mowa w art. 118 § 3

KRO byłyby adekwatne do powyżej wskazanych sytuacji. Zgodnie z tym przepisem „Sąd opiekuńczy może wyjątkowo orzec przysposobienie bez żądania zgody przysposabianego lub bez jego wysłuchania, jeżeli nie jest on zdolny do wyrażenia zgody lub jeżeli z oceny stosunku między przysposabiającym a przysposabianym wynika, że uważa się on za dziecko przysposabiającego, a żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przysposabianego”. Jeżeli przysposobiony nie jest zdolny do wyrażenia zgody, to wówczas raczej będzie osobą, co do której istnieją przesłanki do ubezwłasnowolnienia całkowitego. W odniesieniu zaś do pozostałej części przepisu, należy zauważyć, że jego *ratio legis* to zachowanie w tajemnicy faktu przysposobienia względem przysposabianego. Pomijając zasadność tej regulacji w kontekście ochrony prawa dziecka do poznania swojej tożsamości, której egzemplifikacją są chociażby regulacje ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, mało prawdopodobne jest, aby osoba pełnoletnia, której zgoda lub wysłuchanie są wymagane nie była świadoma braku pochodzenia od przysposabiającego.

5. Brak wymogu zgody rodziców przysposabianego na przysposobienie oraz obowiązek ich wysłuchania

W systemach prawnych dopuszczających przysposobienie osoby pełnoletniej zgoda rodziców przysposabianego nie jest wymagana. Niejednokrotnie jednak przepisy *expressis verbis* wskazują na obowiązek wysłuchania rodziców przysposabianego (np. w Austrii). Powyższy model powinien być przyjęty także w prawie polskim. **Zgoda rodziców pełnoletniego przysposabianego na jego adopcję nie powinna być wymagana, zasadniczo jednak rodzice przysposabianego powinni być wysłuchani, chociażby w celu weryfikacji przez sąd, czy przysposobienie nie będzie sprzeczne z ich uzasadnionymi interesami** (patrz: ww. przesłanka negatywna). Równocześnie obowiązek ten powinien być wyłączony w sytuacjach, w których zgoda rodziców na przysposobienie nie była wymagana, jak również, gdy rodzice wyrazili tzw. blankietową zgodę na przysposobienie. Zgodnie z art. 586 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego „nie wzywa się na rozprawę rodziców, którzy wyrazili zgodę na przysposobienie ich dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego. W wypadku takim rodzice nie mogą brać udziału w postępowaniu”. Co więcej, w wielu sytuacjach uznanie rodziców przysposabianego, którzy zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej za uczestników postępowania w sprawie o przysposobienie osoby małoletniej nie będzie uzasadnione (np. gdy dotyczy to obojga rodziców oraz nie wiedzą oni, kto przysposobi ich dziecko, gdyż przysposabiający zostali do dziecka dobrani przez ośrodek adopcyjny).

Wobec tego, można postulować zasadnicze wyłączenie udziału takich rodziców z kręgu uczestników postępowania w sprawie o przysposobienie. Rozwiązanie w tym zakresie wpływałoby także na kwestię wysłuchania takiego rodzica w sytuacjach przysposobienia osoby pełnoletniej.

6. Zgoda przedstawiciela ustawowego pełnoletniego przysposobianego, który nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych

W odniesieniu do sytuacji osób, które nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych zasadne jest rozważenie kształtu rozwiązań prawnych dotyczących zgody przedstawiciela ustawowego. Przykładowo, w art. 78 dekretu prawo rodzinne, który dopuszczał przysposobienie osoby pełnoletniej wskazano, że w imieniu ubezwłasnowolnionego całkowicie oświadczenie składał jego przedstawiciel ustawowy (§ 1), zaś w przypadku ubezwłasnowolnionego częściowo oświadczenie składał on sam, za zgodą przedstawiciela ustawowego (§ 2). Ponownie, podkreślić wypada, że **aktualnie trwają prace nad zniesieniem instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej modelem wspieranego podejmowania decyzji**. Nie można także tracić z pola widzenia, że jeżeli złożony byłby wniosek o przysposobienie osoby pełnoletniej, która jest ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo, to prawdopodobnie w większości przypadków, to właśnie opiekun lub kurator byłby przysposabiającym. Chodzi w szczególności o przypadki, gdy opiekun osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie, pod którego opieką się ona znajduje, chciałby dokonać przysposobienia. Przy założeniu, że mogłyby mieć miejsce przypadki, w których przedstawicielem ustawowym w momencie toczenia się sprawy o przysposobienie byłaby inna osoba niż przysposabiający zasadne wydaje się przyjęcie rozwiązania analogicznego do art. 120 zdanie drugie KRO, a więc przyjęcia, że sąd opiekuńczy mógłby, ze względu na szczególne okoliczności, orzec przysposobienie nawet mimo braku zgody przedstawiciela ustawowego, jeżeli wymagałoby tego dobro przysposobianego.

7. Brak wymogu zgody małżonka przysposobianego

W niektórych systemach prawnych do przysposobienia osoby pełnoletniej jest wymagana zgoda małżonka przysposobianego (np. Czechy, Niemcy). Zgodnie z art. 79 dekretu prawo rodzinne zgoda małżonka przysposobianego była wymagana (§ 2), ale nie dotyczyło to sytuacji, w których nie pozostawał on we wspólności małżeńskiej lub nie miał pełnej zdolności do

działań prawnych (§ 3). Przyjęte w niniejszej Opinii stanowisko, że **przysposobienie osoby pełnoletniej miałoby charakter niemajątkowy i służyłoby uznaniu prawnej relacji rodzic – dziecko między osobami, które łączy więź typowa dla takiej relacji powinna skłaniać raczej do tego, aby zgoda małżonka przysposabianego nie stanowiła przesłanki przysposobienia osoby pełnoletniej**. Podkreślić przy tym wypada, że w systemach prawnych, w których wymóg ten występuje instytucja przysposobienia osób pełnoletnich jest również zaprojektowana jako mająca służyć głównie interesom niemajątkowym, wobec czego zagadnienie to jest dyskusyjne. Przyjęcie poglądu o braku wymogu zgody małżonka przysposabianego nie oznacza jednak braku możliwości wysłuchania tego małżonka w celu weryfikacji potencjalnej sprzeczności przysposobienia z zasadami współżycia społecznego. Odrębną kwestią pozostaje ewentualny wpływ przysposobienia na nazwisko małżonka przysposabianego (patrz: uwagi dotyczące nazwisk).

8. Rodzaje przysposobienia osób pełnoletnich – przysposobienie niepełne lub przysposobienie pełne

Jednym z kluczowych zagadnień związanych ze skutkami przysposobienia osoby pełnoletniej jest ustalenie, czy przysposobienie takie miałoby mieć skutki przysposobienia niepełnego lub pełnego. Rozwiązania prawne w ustawodawstwach europejskich są pod tym względem zróżnicowane – **niektóre systemy prawne dopuszczają tylko przysposobienie niepełne** (Austria, Belgia), **inne wyłącznie przysposobienie pełne** (Hiszpania), **jeszcze inne przysposobienie niepełne jako zasadę oraz przysposobienie pełne jako wyjątek, dopuszczalny przy spełnieniu dodatkowych kryteriów** (Czechy, Niemcy, Francja). Przyjąć należy, że zróżnicowanie w tym zakresie jest pożądane – w pewnych sytuacjach przysposobienie niepełne będzie rozwiązaniem odpowiadającym w lepszym stopniu okolicznościom danej sprawy (np. gdy przysposabiany pozostaje w silnych więziach ze swoimi dziadkami), w innych zaś przysposobienie pełne będzie właściwsze (np. gdy mowa o przysposabianym, który nie ma żadnej więzi ze swoją rodziną biologiczną). **Jako zasadę można byłoby przyjąć przysposobienie niepełne, zaś jako wyjątek przysposobienie pełne**. Można twierdzić, że nie jest konieczne wprowadzanie katalogu sytuacji, w których druga możliwość jest dopuszczalna. Przykładowo, propozycja ogólnych przesłanek przysposobienia osób pełnoletnich, zaprezentowana w niniejszej Opinii (patrz: punkt 2) jest węższa od podstawowych przesłanek przysposobienia pełnoletniego w Niemczech (przysposobienie jest moralnie uzasadnione, w szczególności zaistniała relacja rodzic – dziecko). W niemieckim systemie prawnym przysposobienie pełne wchodzi w rachubę w ściśle określonych

przypadkach. Należą do nich sytuacje, gdy: przysposobienie osoby pełnoletniej następuje po uprzednim przysposobieniu małoletniego brata lub siostry przysposabianego albo ich przysposobienie następuje w tym samym czasie; przysposobiony został już jako małoletni przyjęty do rodziny przysposabiającej; dochodzi do przysposobienia pasierba; wniosek o przysposobienie został złożony, gdy przysposabiany był jeszcze małoletni. Te „szczególne” przesłanki przysposobienia pełnoletniego w sposób pełny w pewnej mierze pokrywają się z „ogólnymi” przesłankami przysposobienia osób pełnoletnich zaproponowanych w niniejszej opinii, zaś ostatni przypadek jest już uwzględniony w art. 114 § 2 KRO. Rozwiązania normatywne powinny być w tym zakresie elastyczne, wobec czego można zaproponować, aby **z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych przysposobienie osoby pełnoletniej miało skutki przysposobienia niepełnego. Biorąc jednak pod uwagę zróżnicowanie stanów faktycznych należałoby dopuścić, na zasadzie wyjątku, także przysposobienie pełne. Można byłoby przyjąć, na przykład, że na żądanie przysposabiającego i przysposabianego sąd mógłby, stosownie do okoliczności, orzec, że przysposobienie osoby pełnoletniej ma, z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, skutki przysposobienia pełnego.**

9. Nazwisko przysposabianego oraz małżonka i zstępnych przysposabianego

Zmiany w zakresie imienia i nazwiska są jednym z bardziej transparentnych skutków przysposobienia. W sytuacji, w której przysposabiany jest osobą pełnoletnią można rozważyć różne rozwiązania prawne w tym zakresie. Przysposobienie osoby pełnoletniej nie musi wiązać się ze zmianą nazwiska, np. **w niektórych systemach prawnych zmiana nazwiska jest zasadą, od której są wyjątki** (Belgia, Szwajcaria), **w innych pozostanie przy dotychczasowym nazwisku jest zasadą, wyjątkiem zaś zmiana nazwiska** (Czechy), **zaś w jeszcze innych dotychczasowe nazwisko nie podlega zmianie** (Finlandia). Dla przysposobienia osób pełnoletnich specyficzne jest to, że przez wiele lat żyły one posługując się określonym nazwiskiem. Przemawia to za przyjęciem możliwości utrzymania nazwiska dotychczasowego. Można przy tym dyskutować, co powinno być zasadą, a co wyjątkiem. **W niniejszej Opinii przyjęto, że zasadą powinno być pozostanie przy dotychczasowym imieniu i nazwisku, zmiana nazwiska zaś powinna następować fakultatywnie.** W tej sytuacji, możliwości powinny być analogiczne, jak w przypadku przysposobienia osoby małoletniej (art. 122 § 1 i § 2 KRO). Trzeba jednak mieć w polu widzenia, że w analizowanych stanach faktycznych rozważania dotyczące nazwiska komplikują się wobec tego, że nie tylko przysposabiający lub przysposobiony mogą mieć nazwiska dwuczłonowe, ale w dodatku

nazwisko dwuczłonowe przysposabianego może być skutkiem zawartego uprzednio małżeństwa.

Wypada podkreślić, że polskiemu systemowi normatywnemu nie jest obca sytuacja, w której dochodzi do zmiany nazwiska osoby pozostającej w związku małżeńskim oraz posiadającej dzieci. Przykładowo, sądowe ustalenie ojcostwa może nastąpić także w odniesieniu do osoby pełnoletniej. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 13 maja 1977 r. (III CRN 326/77, OSNCP 1978 nr 2, poz. 35): „W świetle art. 89 § 2 KRO w brzmieniu nadanym przez nowelę z dnia 19 grudnia 1975 r. nadania pełnoletniemu dziecku w wyroku ustalającym ojcostwo lub w wydanym później przez sąd opiekuńczy postanowieniu nazwiska ojca jest dopuszczalne także wtedy, gdy dziecko uzyskało na skutek zawarcia małżeństwa nazwisko małżonka. Jednakże nadane takiemu dziecku nazwisko zastępuje jego nazwisko rodowe, a nie nazwisko uzyskane z małżeństwa.” W doktrynie wskazuje się, że „sytuacja taka może mieć miejsce zarówno wtedy, gdy osoba, w stosunku do której ustalone zostało ojcostwo, zawierając małżeństwo zachowała dotychczasowe nazwisko lub przyjęła nazwisko dwuczłonowe (w tym przypadku nastąpi zmiana nazwiska tej osoby w zakresie dotychczasowego nazwiska rodowego), jak i wtedy, gdy przyjęła nazwisko małżonka (nie nastąpi wtedy zmiana nazwiska, ale osoba ta będzie uprawniona do wskazywania nowego nazwiska rodowego)” (J. Słyk [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu M. Domański, J. Słyk, Warszawa 2024, art. 89, Nb. 15). Dopuszczalna jest także zmiana nazwiska osoby pełnoletniej na podstawie ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1988).

W przypadku **zmiany nazwiska przysposabianego** rodzi się pytanie o **konsekwencje prawne dla osób, których nazwiska pozostają w związku z jego dotychczasowym nazwiskiem**. Systemy prawne różnie regulują tę kwestię. Przykładowo w Niemczech **małżonek przysposabianego ma wpływ na to, czy przysposobienie doprowadzi do zmian nazwiska przysposabianego i tego małżonka**. W niektórych państwach **zmiana nazwiska przysposobionego rozciąga się na jego zstępnych, choć są od tego wyjątki, uwzględniające w pewnych okolicznościach wolę tych osób** (Belgia), w innych **zmiana nazwiska przysposabianego nie ma wpływu na nazwisko osób, których nazwisko pochodzi od poprzedniego nazwiska przysposabianego, chyba że osoby te wyrażą na to zgodę** (Szwajcaria). W dekrete prawo rodzinne, przysposobienie osoby pełnoletniej miało także, w pewnych przypadkach, wpływ na nazwisko małżonka i nazwisko zstępnych (art. 82 § 3). **Należy uznać, że automatyzm w zakresie zmiany nazwisk nie byłby pożądany, a postulat**

elastyczności w tym zakresie wynika przede wszystkim z rozmaitych sytuacji, których może dotyczyć przysposobienie osoby pełnoletniej. Poza regulacjami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, rozwiązanie zakreślonego problemu powinno uwzględniać także regulacje ustawy o zmianie imienia i nazwiska.

Podsumowanie

Współczesne pojmowanie instytucji przysposobienia ma swoje silne podstawy w intensyfikującej się w ostatnich dziesięcioleciach roli zasady dobra dziecka w regulacjach z zakresu prawa rodzinnego. Spoglądając na problematykę przysposobienia osób pełnoletnich z perspektywy historycznej, trudno nie dostrzec, że na przestrzeni wieków, często służyła ona realizacji celów niemających wiele wspólnego z dobrem dziecka. Również współcześnie istnieją pewne zagrożenia wykorzystania tej instytucji do omijania prawa. **Nie należy jednak ignorować faktu, że obecnie instytucja przysposobienia osób pełnoletnich może być metodą na uwzględnienie istniejącej więzi emocjonalnej między dorosłymi osobami, które traktują się w kategoriach rodzic – dziecko.** Doświadczenie wielu systemów prawnych pokazuje, że w dzisiejszych czasach przysposobienie osób pełnoletnich może być drogą do utworzenia prawnie relewantnej struktury rodzinnej, wówczas gdy faktycznie już ona istnieje. Do przypadków tych należą w szczególności: przysposobienie dziecka pozostającego uprzednio w pieczy zastępczej sprawowanej przez przysposabiającego, przysposobienie osoby pełnoletniej przez jej opiekuna, czy przysposobienie pasierba. **Przy odpowiednim skonstruowaniu przepisów oraz zaufaniu do sądów stosujących prawo można założyć, że korzyści wprowadzenia rozwiązań normatywnych dopuszczających przysposobienie osób pełnoletnich przeważają nad potencjalnymi zagrożeniami.**

W niniejszej Opinii uwaga została skoncentrowana na ustaleniu w jakich przypadkach przysposobienie osób pełnoletnich powinno być *de lege ferenda* dopuszczalne. Rozwiązania prawne normujące przysposobienie osób pełnoletnich mogą być niezwykle zróżnicowane, ale łączy je jedno – dążenie do uwzględnienia istniejącej więzi między przysposabiającym a przysposobionym. Pozytywna odpowiedź na pytanie, czy przysposobienie osób pełnoletnich powinno być możliwe w prawie polskim rodzi jednak konieczność rozważenia w sposób dogłębny wielu aspektów, które mogą się w tym kontekście pojawiać. Przeanalizować należy zarówno ukształtowanie bardziej szczegółowych przesłanek przysposobienia, jak również skutków przysposobienia osoby pełnoletniej. Większość z tych problemów została

zasygnalizowana w niniejszej Opinii. W razie istniejącej woli unormowania tej sfery przez ustawodawcę z pewnością kwestie te będą wymagały dodatkowej analizy.

Reasumując, należy postulować:

- wprowadzenie do polskiego porządku prawnego dopuszczalności przysposobienia osób pełnoletnich w sytuacjach, w których między przysposabiającym a przysposabianym powstała więź jak między rodzicami a dziećmi,
- wprowadzenie dodatkowo wymogu, aby przysposabiany przez dłuższy czas pozostawał pod pieczę przysposabiającego. Wyjątkiem od tego wymogu powinno być zaistnienie szczególnych okoliczności, które przemawiają za przysposobieniem osoby pełnoletniej,
- brak dopuszczalności przysposobienia osoby pełnoletniej, jeżeli byłoby to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, w szczególności naruszałoby uzasadnione interesy rodziców przysposabianego,
- wprowadzenie regulacji dotyczących zgody lub wysłuchania osób pełnoletnich, które nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych oraz ich przedstawicieli ustawowych. Propozycje w tym zakresie wymagają uwzględnienia ewentualnych zmian dotyczących wprowadzenia do polskiego systemu prawnego modelu wspieranego podejmowania decyzji,
- wprowadzenie braku wymogu zgody rodziców na przysposobienie ich pełnoletniego dziecka, z zasadniczym obowiązkiem ich wysłuchania,
- wprowadzenie braku wymogu zgody małżonka przysposabianego na jego przysposobienie, z możliwością jego wysłuchania,
- wprowadzenie zasady, że przysposobienie osoby pełnoletniej jest przysposobieniem niepełnym, z możliwością przysposobienia takiej osoby także w formie przysposobienia pełnego,
- wprowadzenie zasady, że nazwisko pełnoletniego przysposobionego nie ulega zmianie, z dopuszczeniem wyjątków w tym zakresie,
- rozważenie rozwiązań prawnych dotyczących skutków przysposobienia osoby pełnoletniej w odniesieniu do nazwiska małżonka tej osoby oraz jej zstępnych.